

**Berliner Verein zur Förderung
der MEGA-Edition e.V.**

Prof. Dr. Rolf Hecker
Ewaldstraße 13 • 12524 Berlin
Tel. 030 / 529 65 25

Maria Hunink

DE PAPIEREN VAN DE REVOLUTIE

**HET INTERNATIONAAL INSTITUUT VOOR
SOCIALE GESCHIEDENIS
1935-1947**

Amsterdam
1986

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG
Hunink, Maria

De papieren van de revolutie. Het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis.
1935-1947 / Maria Hunink. – Amsterdam: Stichting Internationaal Instituut voor So-
ciale Geschiedenis. – Ill. Met reg.

ISBN 90-6861-005-8 geb.

SISO 904 UDC 061.6:93 '1935/1947'.

Trefw.: Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis; geschiedenis; 1935-1947.

© 1986 Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Amsterdam

Boekverzorging: Netty Arriëns

Zetwerk/druk: Vonk BV, Zeist

No part of this publication may be reproduced or transmitted in any form or by any
means, electronic or mechanical, including photocopy, recording, or any information
storage and retrieval system, without permission from the copyright owners

Printed in the Netherlands

INHOUD

Voorwoord	XIII
Verantwoording	XV
Lijst van afkortingen	XVI
Lijst van illustraties	XVII
I. Oprichting en oprichters	1
II. De staf	12
III. Verwerving van bibliotheken en archieven	
Algemeen	21
De bibliotheek van Max Nettlau	28
De verzameling Lucien Descaves	48
De bibliotheek van de 'Algemeyner yidisher arbe- terbund in lite, polyn un rusland'	51
Het Historische Archief van de Sociaaldemocrati- sche Partij van Duitsland	52
De archieven van Robert Grimm, Valerian Smir- nov en Wilhelm Liebknecht	73
Het archief en de bibliotheek van Karl Kautsky .	76
De bibliotheek van de 'Communistische Arbeiter- Bildungs-Verein'	83
Het archief van Leo Trotski	85
Het archief en de bibliotheek van de Russische Sociaal-Revolutionaire Partij	90
Spaanse archieven	97
IV. Interne opbouw en publicaties	
De ontsluiting van de bibliotheek	102
Publicaties	104
Memoires	111
Officiële opening van het Instituut, Amsterdam, 11 maart 1937; Parijs, 31 mei 1937	112
Organisatorische werkzaamheden	114
V. Veiligheidsmaatregelen na september 1938	
Stanford University, Harrogate (Yorkshire), Am- boise (Indre et Loire), Oxford	119
VI. Amsterdam, Parijs en Oxford tijdens oorlog en be- zetting	
Bezetting van het Instituut door de SS, 15 juli 1940; ontslag personeel; de 'Einsatzstab Reichslei-	

ter Rosenberg'; het in beslag nemen van de verzamelingen in Frankrijk, juni en augustus 1940; overbrenging van de bibliotheek te Amsterdam naar Duitsland, augustus 1943 tot november 1944; de oorlogsjaren in Engeland	129
VII. Bevrijding en Wederopbouw	
Speurtochten naar de geroofde bibliotheek; ontdekking van honderden kisten in Windheimhafen, Klagenfurth en Krakau; terugkeer van de verzamelingen uit Oxford; de financiële situatie	151
VIII. Epiloog, 1948 tot 1985	164
Bijlagen	
Oprichting en oprichters	
1. Prof. dr. I.J. Brugmans, 'In memoriam prof. mr. dr. N.W. Posthumus', april 1960	173
2. N.W. Posthumus, Memorandum over Stichting en Budget, december 1934	175
3. N.W. Posthumus, Schets van de vorm die aan het Instituut zal worden gegeven, 26 mei 1935	182
4. Stichtingakte Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, 25 november 1935	185
5. Huishoudelijk reglement	190
Verwerving van bibliotheken en archieven	
6. Koopcontract dr. Max Nettlau, november 1935	194
7-8. Onderhandelingen van Boris Souvarine met Lucien Descaves. Twee brieven van B. Souvarine aan N.W. Posthumus, 19 februari 1936 en 22 januari 1938	198
Documenten betreffende het Historische Archief van de Sociaal-democratische Partij van Duitsland	
9. Brief van B.I. Nikolaevskij aan P. Hertz, 18 april 1934	201
10. N.W. Posthumus, Concept-overeenkomst tussen het Nederlandsch Economisch-Historisch Archief en de SPD, februari 1935	202
11. Paul Hertz, Verslag van het gesprek met N.W. Posthumus, 16 maart 1935	203
12. Brief van B.I. Nikolaevskij aan N.W. Posthumus, 1 juni 1935	205
13. Brief van N.W. Posthumus aan B.I. Nikolaevskij, 18 augustus 1935	206
14. Brief van N.W. Posthumus aan B.I. Nikolaevskij, 19 augustus 1935	208
15. Postscriptum bij brief van N.W. Posthumus aan P. Hertz, 19 augustus 1935	210
16. Brief van B.I. Nikolaevskij aan P. Hertz, 22 augustus 1935 .	210
17. Brief van N.W. Posthumus aan N. de Lieme, 25 augustus 1935	213

18. Brief van N. de Lieme aan N.W. Posthumus, 27 augustus 1935	215
19. Brief van N.W. Posthumus aan B.I. Nikolaevskij, 31 augustus 1935	216
20. Brief van de secretaris van het Marx-Engels-Lenin-Instituut aan de voorzitter van de Sopade, Otto Wels, 5 september 1935	218
21. Brief van B.I. Nikolaevskij aan N.W. Posthumus, 28 september 1935	219
22. Otto Wels, 'Rundschreiben an die Parteien betr. das Parteiar-chiv', 17 september 1935	220
23. Overeenkomst tussen de Sopade en het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis betreffende het in bewaring geven van het Partij-archief, 31 augustus 1936	222
24. N. de Lieme, Voorstel aan de Raad van Commissarissen van 'De Centrale' tot aankoop van het Historisch-Archief van de Sociaal-Democratische Partij van Duitsland, 30 maart 1938	223
25. Brief van N. de Lieme aan de penningmeester van de Sopade, S. Crummenerl, 7 april 1938	226
26. Brief van S. Crummenerl aan N. de Lieme, 11 april 1938	229
27. Kooptcontract Historisch-Archief van de SPD, 19 mei 1938	230
Diefstal van Trotski-documenten	
28. Brief van B.I. Nikolaevskij aan N.W. Posthumus, 9 november 1936	232
29. Persbericht betreffende de inbraak in de Parijse afdeling van het Instituut, november 1936	234
30. L. Trotski over de inbraak in de Rue Michelet, 11 december 1936	235
Bibliotheek en archief van de Russische Sociaal-Revolutionaire Partij (P.S.-R.)	
31. Brief van B.I. Nikolaevskij aan Annie Adama van Scheltema, 24 december 1938	237
32. Verklaring van de P.S.-R. groep in Belgrado, mede getekend door Annie Adama van Scheltema, 2 december 1938	240
33. Overeenkomst van het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis met de Sociaal-Revolutionaire Partij, maart 1939	241
34. Chronologisch overzicht van belangrijke verwervingen, 1934-1940	265
Interne opbouw en publicaties	
35. Een voorbeeld van de systematische indeling van de bibliotheek van het Instituut. Duitsland: rubriek Socialisme	287
36. Inhoudsopgaven van de <i>International Review for Social History</i> , 1936-1939, en van het <i>Bulletin of the International Institute of Social History</i> , 1937-1940	290
37. Marc Bloch en Lucien Febvre, 'Un nouvel Institut d'Histoire sociale?', maart 1937	294
38. Brief van Anatole de Monzie aan N.W. Posthumus naar aanleiding van de opening van de Parijse afdeling van het Instituut, 31 mei 1937	295

Veiligheidsmaatregelen na september 1938

39. Brief van N.W. Posthumus aan de voorzitter van het bestuur van Stanford University, R.L. Wilbur, 28 september 1938... 296
40. Brief van R.L. Wilbur aan N.W. Posthumus, 4 november 1938 297
41. Schijncontract tussen Stanford University en het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, 12 november 1938 299
42. Brief van Nehemia de Lieme aan de Directie van de Twentsche Bank te 's-Gravenhage, 17 juli 1939 301

Oorlog en bezetting

43. SS-Obersturmführer dr. Prinzing, Memorandum over het Instituut, 24 augustus 1940 303
44. General Keitel aan de opperbevelhebber van het leger in Nederland, 5 juli 1940 310
45. Brief van Reinhard Heydrich aan Alfred Rosenberg, 2 mei 1941 311
46. Brief van Alfred Rosenberg aan Reinhard Heydrich, 19 juni 1941 312
47. Uit het verhoor van Arthur Seyss-Inquart, 31 augustus 1946 313
48. Brief van Reinhard Heydrich aan Alfred Rosenberg, 7 oktober 1941 314
49. Brief van Alfred Rosenberg aan Arthur Seyss-Inquart, 11 september 1944 316

Het Instituut te Oxford, 1940-1945

50. Memorandum van G.D.H. Cole aan de Rockefeller Foundation, maart 1941 317
51. Memorandum van A. Lehning aan de Rockefeller Foundation, 29 maart 1941 321
52. Brief van A. Lehning aan G.D.H. Cole inzake de aanvraag voor financiële steun van de Rockefeller Foundation, 11 juni 1942 323
53. Brief van de directeur van de Hoover Institution, R.H. Lutz aan A. Lehning, 22 oktober 1942 325

Bevrijding en wederopbouw

54. N.W. Posthumus, 'Het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis tijdens de oorlog', najaar 1945 326
55. Jhr. dr. D.P.M. Graswinckel, 'Enige mededelingen over de restitutie van naar Duitsland gevoerde bibliotheken en archieven', 1946-1947 339
56. Ir. H. Vos, Rapport inzake de verhouding tussen 'De Centrale' en het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, 15 september 1945 343

Epiloog, 1948-1985

57. Stichtingsakte van de 'Stichting tot het beheer van materialen op het gebied van de sociale geschiedenis', 6 juni 1969 346

Register 353